

ÖĞRETMENLERİN UZAKTAN EĞİTİM YAKLAŞIMIYLA SÜREKLİ EĞİTİMİ

Dr. Bekir ÖZER*

Her alandaki yoğun toplumsal, ekonomik ve teknolojik gelişmeler, insanların eğitim gereksinmelerinin de hızla artmasına neden olmaktadır. Bu eğitim gereksinmelerinin karşılanabilmesinde, öğretmenlerin sayısal yeterliklerinin yanı sıra nitelikli olmalarının da önemi büyüktür. Nitelikli öğretmenlere sahip olabilmek ise, öğretmenlerin yalnız hizmetöncesinde eğitilmeleri ile değil, hizmetiçinde de **sürekli** olarak eğitilmeleri ile olanaklıdır.

Çağımızda, içerik ve süre bakımından yeterli sayılabilecek hizmetöncesi eğitim programlarından geçirilmiş olsalar bile, hizmetiçinde sürekli eğitilerek beslenmeyen öğretmenlerin eğitim sürecinde yeterince etkili olmaları beklenemez. Çünkü, çağdaş gelişmeler doğrultusunda, öğretmenlerin öğrencilerine kazandırmakla yükümlü oldukları öğretim alanlarına ilişkin bilgi, beceri ve tutumlar hızlı bir değişim göstermektedir. Ayna, gelişen bilim ve teknolojiye koşut olarak, öğretimde uygulanan yaklaşım, yöntem ve tekniklerde de önemli değişme ve yenileşmeler olmaktadır. Bu nedenlerle, hizmetöncesi eğitimlerini tamamlayarak okullarda öğretim hizmetini yerine getiren öğretmenlerin hizmetöncesi eğitimle edindikleri bilgi, beceri ve tutumlar daha birkaç yıl geçmeden eskimektedir. Öğretmenler, hizmetiçi eğitimle olanaklarının çeşitli alanlarından sürekli olarak yararlanmama durumunda; görevlerini eskimiş, geçersiz ve belki de yanlış bilgi, beceri ve tutumlarla sürdürerek etkililiklerini yitirmektedirler. Böyle bir sonuç, öğretmenlerin hizmetiçinde **sürekli** olarak eğitilmelerinin ne ölçüde önemli ve gerekli olduğunu göstermektedir.

---

* Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.

Ülkemizdeki Durum

Türkiye'de, günümüze dek, öğretmen eğitime yönelik olarak çoklukla hizmetöncesi eğitime önem verilmiştir. Bununla ilgili olarak, öğretmen yetiştiren kurumların düzeyleri yükseltilmiş, programların öğretim süreleri uzatılmış, öğretmenlik dallarının sınırları daraltılarak daha çok uzmanlaşma sağlanmış ve son olarak da öğretmen yetiştiren kurumlar üniversite yapısı içine alınmıştır. Bütün bunlara karşılık, öğretmenlerin hizmetiçi eğitimine yönelik etkinliklere çok az denilebilecek bir yoğunlukta yer verilmiştir.

1960'lı yıllardan bu yana okullardaki öğretmen kitlesi, değişik nitelikteki hizmetöncesi eğitim programlarından yetişmiş öğretmenlerden oluşmaktadır. Bu kitlenin içinde orta ve yüksek öğrenimli ilkökul öğretmenleri, iki ve üç yıllık yükseköğrenim görmüş ortaöğretim kurumu öğretmenleri, öğretmenlik yetiştirmeyen fakülte çıkışlı öğretmenler, öğretim sürecinden geçmeden yalnız sınavlara katılarak öğretmen yetiştiren kurumları bitirmiş olan öğretmenler ve "hızlandırılmış eğitim'den geçerek mesleğe girmiş olan öğretmenler bulunmaktadır. Bu öğretmenlerin hizmetöncesi eğitimlerindeki eksiklerini tamamlamak, her yıl mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin adaylık eğitimlerini gerçekleştirmek, ek işlevler üstlenen öğretmenlerle yönetimde görev alan öğretmenleri yeni görevlerine hazırlamak, bütün öğretmenlerin eğitim programlarındaki değişiklikleri tanıyıp onlara uyumlarını sağlamak, yine bütün öğretmenlere eğitim ve öğretim alanları ile öğretim yöntem ve tekniklerinde oluşan yeniliklere ilişkin bilgi, beceri ve tutumları kazandırmak için hizmetiçinde **sürekli** olarak eğitilmelerine gerek vardır.

Öğretmenlerin hizmetiçi eğitimi, 1960 yılından bu yana, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Hizmetiçi Eğitim Dairesi'nce yürütülmektedir. Öte yandan, öğretmenlerin hizmetöncesinde ve hizmetiçinde yetiştirilmesi görevi, 2809 sayılı yasa ile 1983 yılında üniversitelere verilmiştir. Ancak, öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığı'nın elemanları olmaları nedeniyle, günümüzde öğretmenlerin hizmetiçi eğitimi çoklukla Hizmetiçi Eğitim Dairesi ile üniversitelerin işbirliği içinde gerçekleştirilmektedir. Ne var ki, öğretmenler için düzenlenen hizmetiçi eğitim etkinlikleri, gereksinimleri karşılamaktan oldukça uzak, yetersiz düzeyde kalmaktadır.

Çeşitli kaynaklardaki (DPT, 1989; MEGSB Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı, 1988) verilerden, hizmetiçi eğitim programlarına katılımın en çok olduğu 1983'ten 1987'nin sonuna dek olan beş yıllık sürede ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki resmi okullarda görevli öğretmenlerin **yılda en çok** % 6.7'sinin Hizmetiçi Eğitim Dairesi'nin düzenlediği "kurs" ve "seminer" türündeki hizmetiçi eğitim programlarından geçirebildiği anlaşılmaktadır. Öte yandan, aynı yıllarda ancak 600 dolayında öğretmenin üniversitelerde örgün eğitim yoluyla çeşitli dallarda lisans ta-

mamlama programlarına katılmaları sağlanabilmiştir. Bu veriler, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun 25-30 yıllık meslek yaşamlarını hizmetiçinde hiç eğitim görmeden bitirdiklerini göstermektedir. Böyle bir durum, öğretmenlerin gerek toplumsal ve gerekse mesleki işlevlerini yerine getirmede etkisiz kalmalarının temel kaynağını oluşturmaktadır.

Eğitim sisteminin geleneksel yapısı içinde, öğretmenlerin hizmetiçinde **sürekli** eğitimden geçirilemeyeşinin nedenlerinin başında kuşkusuz ki finans yetersizliğı gelmektedir. Başka bir deyişle, Milli Eğitim Bakanlığı okullardaki bütün öğretmenlerini sürekli olarak hizmetiçi eğitimden geçirmeye yetecek bütçe olanaklarına sahip değildir. Ayrıca, hizmetiçi eğitim programlarının düzenlenmesinde zaman kısıtlılığı da bulunmaktadır. Çünkü, belirli merkezlerde düzenlenen programların öğretim yılı içinde öğretimin sürdüğü sırada yapılması durumunda, öğretmenlerin görevlerini -geçici süreler için de olsa- bırakmaları gerektiğinden bu programlara katılmaları olanaksızlaşmaktadır. Hizmetiçi eğitim programları için sıkça yaz tatilini kullanmak ise, hem öğretmenler hem de öğretim üyeleri için önemli sorunlar yaratmaktadır. Öte yandan, üniversitelerde çok sayıda öğretmeni eğitmeye yetecek sayıda öğretim üyesi de bulunmamaktadır. Bütün bu gerçekler göstermektedir ki, geleneksel eğitim kalıpları içinde öğretmenlerin hizmetiçi eğitimini sürekli kılmak olanak dışıdır.

Uzaktan Eğitim Yaklaşımından Yararlanma

İletişim teknolojisi ile eğitim teknolojisinin gelişen ve zenginlesin olanaklarını kullanarak kitlelere eğitim hizmeti sunmayı olanaklı kılan uzaktan eğitim yaklaşımı, öğretmenlerin hizmetiçi eğitiminde etkili ve sürekli olarak kullanılmaya elverişli önemli bir seçenektir. Nitekim, **uzaktan eğitim** yaklaşımı, günümüzde dünyanın birçok ülkesinde okul programlarında yer alan herhangi bir dersin içeriğindeki yenilikleri kazandırmayı amaçlayan dar kapsamlı bir programdan doktora programına dek tüm tür ve düzeylerdeki programlarla öğretmenlerin hem hizmetöncesi hem de hizmetiçi eğitimlerinde uygulanmaktadır. İngiltere, Federal Almanya, Norveç, Pakistan, Hindistan, Kenya ve Sri Lanka, öğretmenlerin eğitimi için uzaktan eğitim yaklaşımından yararlanan ülkelerden kimileridir.

Uzaktan eğitim yaklaşımı, Türkiye'de de -1970'li yıllardaki sonuçsuz kalan girişimler sayılmazsa-1985 yılından bu yana öğretmen eğitiminde kullanılmaktadır. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi'nce uzaktan eğitim yaklaşımıyla uygulanan Eğitim Önlisans Programı ile 130.000 dolayındaki ortaöğretim çıkışlı ilkökul öğretmeninin eğitilmesi amaçlanmıştır. Gerçekten de, bu program aracılığıyla üç yıllık bir zaman dilimi içinde 116.736 öğretmenin iki yıllık yükseköğrenim görmesi sağlanmıştır. Uygulanan uzaktan eğitim programında, özel olarak hazırlanmış basılı ge-

reçler, televizyon ve radyo programları ve akademik danışmanlık etkinlikleri işe koşulmuştur. Açıköğretim Fakültesi'nce 1989-1990 öğretim yılında Halk Eğitim Merkezi öğretmenlerine yönelik önlisans programı başlatılmıştır. Öte yandan, 1990-1991 öğretim yılında, ortaöğretim kurumlarında çalışan yaklaşık 100.000 dal öğretmenin Açıköğretim Fakültesi'nce yine uzaktan eğitim yaklaşımıyla lisans tamamlama programları çerçevesinde eğitilmesi kararlaştırılmıştır.

Sonuç

Bütün bu girişim ve uygulamalardan elde edilen deneyimlerle yapılan değerlendirme etkinlikleri (Özer, 1989; Hakan, 1989), Türkiye'de uzaktan eğitim yaklaşımının öğretmen eğitiminde etkili olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, uzaktan eğitim yaklaşımı, önlisans ve lisans gibi derecelere götüren programların ötesinde, öğretmenlerin sürekli eğitimi için büyük önemi olan **dar kapsamlı hizmetiçi eğitim programlarıyla** öğretmenlerin adaylık, gelişme, yükselme ve ek işlevler edinmeye yönelik olarak eğitilmelerinde de etkili biçimde kullanılabilir. Bilimsel araştırmalara dayalı olarak oluşturulacak bir hizmetiçi eğitim düzenlemesiyle, öğretmenlerin, görevleri başından ve oturdukları yerlerden ayrılmalarına gerek kalmadan ve örgün eğitime göre daha az bir maliyetle **meslek yaşamları boyunca -sürekli olarak- eğitilmeleri** sağlanabilir. Oluşturulacak düzenleme içinde, öğretmenler, uzaktan eğitim yaklaşımıyla meslek yaşamlarında en az beş yılda bir, bu zaman dilimine yayılmış olarak, gereksinme duyulan hizmetiçi eğitim programlarından geçirilebilirler. Böylelikle, niteliği her zaman üst düzeyde tutulacak olan öğretmenlerin, toplumsal ve mesleki işlevlerini sürekli olarak çağdaş bilgi, beceri ve tutumlarla yerine getirmeleri gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- DİE **Milli Eğitim İstatistikleri -Örgün Eğitim: 1987-1988.** Ankara: 1989.
- HAKAN, Ayhan. **Eğitim Önlisans Programının Değerlendirilmesi.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 1989 (basılıyor).
- MEGSB (Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı) **Hizmetiçi Eğitim-Kuruluş, Gelişme, Faaliyetler (1960-1987).** Ankara: 1988.
- ÖZER, Bekir. "Uzaktan Eğitim Yaklaşımıyla Uygulanan Eğitim Önlisans Programı'nın Öğretmenlik Meslek Bilgisini Kazandırma Yönünden Etkililiği". Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989.